

ČESKÉ PŘÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUHEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II. ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU. — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO Kč 4.

ROČNÍK XIV.

V PRAZE, V ZÁŘÍ 1932.

ČÍSLO 7.

JUDr. JOSEF MOŠUTA, kand. not. v Nymburce:

Čtvrtina podle § 1253 obč. zák.

Paragraf 1253 obč. zák. ustanovuje: »Smlouvou dědic-kou nemůže se manžel (manželka) nadobro vzdáti prá-va pořizovati poslední vůli o svém majetku. Vždy smí dle zákona pořizovati poslední vůli o čisté čtvrtině, ne-zatížené ani povinným dílem náležejícím někomu, ani dluhem jiným. Nepořídil-li zůstavitel takto, čtvrtina ona připadá těm, kdo dědí dle zákona, nikoliv tomu, kdo dědí dle smlouvy, třeba mu byla připověděna pozůsta-lost celá.«

Většina theoretiků nezabývá se podrobně povahou a právní strukturou čtvrtiny dle citovaného § 1253 a rov-něž nedefinuje nárok vyplývající z obsahu příslušného zákonného předpisu o oné čtvrtině.

Tak Krčmář: »Smlouva dědická nemůže se vztaho-vati na celou pozůstalost. Jedna čtvrtina pozůstalosti, na níž nesmí vězeti ani dluh ani díl povinný, vyhrazena je volnému pořízení mortis causa (§ 1253). Manžel může druhému manželu zanechat i tuto zbývající část, ale může tak učiniti jen zvláštním pořízením jednostran-ným. Neučinil-li tak, případně čtvrtina bez rozdílu, zda smlouvou dědickou bylo pořízeno o celé pozůstalosti nebo jen o třech čtvrtinách, dědicům zákonným.«

Svoboda: »Mimo to jest volnost smluvního ustanov-ení dědice omezena i ustanovením § 1253, že dědickou smlouvou nemůže zůstavitel vyčerpati celé své pozů-stalosti, nýbrž musí mu zůstatí volnou čtvrtina, ničím — ani nároky na díl povinný — nezatížená, o níž tedy může svobodně pořídití, nehledě k obsahu smlouvy dě-dické; tato čtvrtina by připadla dědicům podle zákona povoláním, kdyby o ní pořízení neučinil.«

Stupecký: »Smlouva dědická nemůže býti učiněna o vší pozůstalosti. Čtvrtina čisté pozůstalosti, na níž tedy vězeti nesmí ani dluh ani povinný díl, musí zů-stiti vyhrazena volnému pořízení mortis causa (§ 1253). Manžel může i tuto čtvrtinu zůstaviti druhému manželu, ale jen odvolatelně, a musí to zvlášť ustanoviti. Kdyby pořizující prostě druhému manželu celou pozůstalost zů-stavil, neměla by, pokud by se týkalo čisté čtvrtiny, smlouva ani jako odvolatelné pořízení platnost, nýbrž čtvrtina připadla by nicméně zákonným dědicům.«

Mayr: »Omezením dědické smlouvě vlastním je, že dědická smlouva nesmí zahrnovati celou pozůstalost. Čistá čtvrtina, na které nesmí váznouti ani povinný díl někomu příslušející, ani jinaký dluh, je dle zákona vždy

vyhrazena volnému pořizování. Tuto čtvrtinu jest tudíž vypočítati z pozůstalosti, která vybude po srážce po-vinných dílů a pozůstalostních dluhů. Nepořídil-li zůsta-vitel o části pozůstalosti, která se ze smlouvy dědické vymyká, jinak, nepřipadne díl tento dědici smluvnímu, třeba byla slíbena pozůstalost celá, nýbrž dědicům zá-konným. Dědic smluvní dostane však také tuto čtvrtinu jako dědic, je-li výslovně k ní povolán jakožto dědic testamentární, anebo je-li čtvrtina ta vyčerpána odkazy. V poslednějším případě může však zůstavitel kdykoliv o příslušné části pozůstalosti pořídití ustanovením dě-dice místo odkazem. Odkaz, určený dědici smluvnímu, jest v pochybnosti pokládati za odvolatelné zatížení čisté čtvrtiny.«

Naproti tomu ani judikatura bývalého nejvyššího sou-du vídeňského, ani našeho nejvyššího soudu, dosud vů-bec přímo neřešila otázku, jaká jest povaha volné čtvrti-ny podle § 1253 obč. zák. Až konkrétní případ, jak níže bude uveden, vyvolal v této věci rozhodnutí našeho nejvyššího soudu. Je-li všestranně přesvědčivé, to jest otázkou názoru a souhlasu či nesouhlasu s důvody, jež rozhodovaly u nejvyšší instance. V každém případě však jest rozhodnutí speciálně pro notáře důležité (alespoň prozatím, než bude snad rozhodnuto jinak a za platnosti nynějšího obč. zákona) — poněvadž se v něm vykládá zákonný předpis o dědických smlouvách, pro něž jest zřízení notářského aktu obligatorní.

Uvedu proto chronologicky celý konkrétní případ, rozhodovací důvody všech tří instancí, jakož i podstat-ný obsah rekursu a rekursu dovolacího:

Manželé V. B. a M. B. upsali ve spise notářském ze dne 5. dubna 1891 dědickou smlouvu tohoto obsahu: »Na pád smrti slibují sobě tito p. p. manželé vzájemně, tudíž každý z nich druhému veškerou někdejší pozůstalost svou a každý z nich přijímá od druhého tento slib, dle kteréhož ta která na živě zůstala strana buď manžel neb manželka obdržeti má povšechně někdejší pozůstalé jmění strany druhé mocí této smlouvy dědické, vše to ale s obmezením, dle kteréhož ta která na živě zůstala strana buď manžel neb manželka má býti povinna při zanechání potomstva z manželství tohoto vyplatit peně-žitě veškerou někdejší vyšetřenou čistou pozůstalost dítku nebo dětem dílem rovným a dle kteréhož obme-zení v pádu předemřeni bezdětek ta která na živě zů-stalá strana buď manžel neb manželka má býti povinna vyplatit nejbližším příbuzným té které zemřelé strany dle zákonné posloupnosti obnos peněžitý tři tisíce zla-

tých rakouské měny, leč že by o této sumě zanecháno bylo jiné platné pořízení poslední.»

Manžel V. B. zemřel dne 4. února 1931 nezanechav potomstva a neučiniv jiného pořízení pro případ smrti nežli právě řečenou smlouvu dědickou.

Zůstala vdova M. B. přihlásila se k dědictví ze smlouvy dědické ku pozůstalosti a mimo to ještě ku polovici čisté čtvrtiny, vyhrazené dle § 1253 obč. zák. ku volnému řízení, pokud se týče, když se žádné nestalo, zákonným dědicům.

Naproti tomu se přihlásila zůstavitelova sestra A. B. ku jedné čtvrtině pozůstalosti podle § 1253 obč. zák. a to jako dědička zákonná a vedle toho také legát z dědické smlouvy přijala.

Tyto přihlášky, jak vdovina tak sestřina, byly na soud přijaty.

Když pak během řízení pozůstalostního uplatňovala zůstavitelova sestra A. B. započtení podle § 757 obč. zák. a žádala odevzdání čtvrtiny in natura a ne v penězích, vydal okresní soud usnesení, z něhož uvádím: »Jest však bráti zřetel na předpis § 757 obč. zák., který nařizuje, že pozůstalý manžel má si do svého dědického podílu započítati všecko, co mu připadlo na základě dědické smlouvy. Když tedy v daném případě dědická smlouva projevuje účinky do $\frac{3}{4}$ hrubé pozůstalosti, k níž jest povolána vdova, pak o tomto započtení stává se předpis § 1253 obč. zák. pro ni prakticky bezvýznamným.

To pak znamená, že zbývající čistá čtvrtina napadá jedině zákonné dědičky A. B., a to i proto, že o této čtvrtině zůstavitel nezanechal testamentu.»

Pokud pak jde o uplatňovanou čtvrtinu in natura, rozhodl okresní soud takto: »Jest nutno vysvětliti, co vlastně zákon v § 1253 obč. zák. slovy »čistá čtvrtina« rozumí, zejména mají-li se slova ta vykládati tak, že dědic nastupující do této čtvrtiny, jest právě tak universálním nástupcem zůstavitelovým ve všech jeho právech a povinnostech, jako dědic ze smlouvy dědické.

Kdyby tomu tak bylo, pak by ovšem dědic oné čisté $\frac{1}{4}$, vstoupiv právně na místo zůstavitelovo a to do všech jeho práv i závazků, třeba jen poměrným dílem (§ 523 obč. zák.), musil míti i jiná práva, vyplývající z jeho vlastností jako dědice a to zejména i ona z nerozdílného společenství (comunio) § 828 násl. obč. zák. a ovšem i ona podle ustanovení § 165 násl. nesp. pat. zejména § 170.

Slova »in natura« neb jim podobná, obsahem stejná, nenajdeme však v zákoně, když bychom tuto otázku chtěli řešiti. Také v daném případě dědická smlouva nemůže nám dáti vysvětlení, ježto, jak uvedeno, o $\frac{1}{4}$ vůbec nemá zmínky, naopak z jejího celého znění lze se domnívati, že smlouvající strany tehdy měly na mysli pořídit o celém majetku, jak tomu nasvědčuje ona věta, že v případě zanechání potomstva mají děti dostati odkaz celé čisté pozůstalosti a v souvislosti s tím z dalšího pokračování, kde se uvádí, co se má státi, když by děti nebylo.

Stylisace dědické smlouvy ovšem nemůže zde býti rozhodnou, když opomenut byl formální předpis zákonný, že o volné čtvrtině musí býti zvláště pořízeno.

Jak uvedeno, dědic jako právní nástupce zůstavitelův stává se bezpodmínečně právním subjektem veškerých dluhů zůstavitelových a ručí při bezvýmínečné přihlášce dědické celým svým majetkem. Předpis § 1253 obč. zák. když jedná o čisté čtvrtině, výslovně uvádí dále, že tato

čtvrtina musí býti bez dluhů a nezatížena povinným dílem.

Tento předpis vykládá se však tak, že slova zákona: »čistá čtvrtina« mají prý býti pouhým měřítkem podílů tohoto dědice a dědice smluvního (Krainz Syst. 1924 str. 452), čili, že jinak právní postavení dědiců z různých titulů povolaných (smlouva dědická proti zákonu či testament) zůstává stejné.

Když by se však takto předpis měl vykládati, pak zůstává bez vysvětlení ona zřejmá disparita dědice smluvního a onoho dědice k čisté čtvrtině povolaného, neboť nelze přejíti tu okolnost, že dědic smluvní musí na sebe vzíti veškeré dluhy pozůstalostní, když onu čtvrtinu musí odevzdati čistou a zejména, když by onen dědic ze zákona měl míti nároky také na reální díl nemovitosti pozůstalostní či na věci movité nějak zatížené, že by se musil smluvní dědic dříve postarati o jejich depuraci.

Tak aspoň to také požaduje sestra zůstavitelova.

Výklad takový však by byl nemyslitelný a v rozporu se zákonným pojmem dědice či dědiců jako subjektů zůstavitelových práv a povinností. Zde však v § 1253 obč. zák. zákonodárce kategoricky přikazuje, že přejímatel oné čtvrtiny musí ji dostati čistou. Slova ta již sama sebou značí, že dluhy mu nejdou k tíži, avšak kdyby podle těchto slov chtělo se dovozovati, že zákonodárce měl v úmyslu stanoviti jen rozsah, míru dědictví (aliquotní díl), pak přece slovy následujícími vytkl další omezení, že ona čtvrtina musí býti mu vydána bez dluhů.

Kdyby se měl slovům zákona přikládati jiný výklad, pak by se musilo také připustiti, že zákonodárce vyslovil jednu myšlenku dvěma obraty slovními různě znějícími, ale stejnými obsahem (»čistá čtvrtina« a »žádný jiný dluh«), což by jistě nebylo správné.

Předpis ten nelze pak dle náhledu soudu jinak vykládati, než že zákonodárce měl na mysli dvě podstaty majetkové a to nejprve onu, ve kterou vstupuje jako dědic, plně pojmu zákona odpovídající, onen přihlášený ze smlouvy dědické, kdežto druhou podstatu, že zde tvoří ona čistá čtvrtina, kterou musí povolanému (buď z testamentu či ze zákona) vydati dědic smluvní a to nikoliv in natura, nýbrž v penězích.

Nemůže tedy dojíti v daném případě k rozdělení dědictví ve smyslu § 165 a násl. nesp. pat., ježto předpisy tyto předpokládají dva či více dědiců k ideálním dílům pozůstalosti povolaných.

Sestra A. B. není tedy plnoprávnou dědičkou v tomto smyslu, třeba zde jako zákonná dědička k čisté čtvrtině pozůstalosti dle posledního slova § 1253 obč. zák. byla povolána. (Schiffner: Gesetzliche Vermächtnisse.)

Otázka příp. přednostního odkazu vdovina dle § 758 ob. z. zde v úvahu nepřichází.»

Proti tomuto rozhodnutí první stolice podal se jménem zůstavitelovy sestry A. B. rekurs ke krajskému soudu v Mladé Boleslavi a bylo zejména namítáno: »Správně se v usnesení okresního soudu konstatuje, že jest zůstavitelova sestra A. B. definitivně přihlášena k celé čisté $\frac{1}{4}$ pozůstalostní ku zákonnému dědění vyhrazené a to z pozůstalostních poloviček nemovitostních i z ostatní pozůstalosti a že táž zůstavitelova sestra tutéž svou dědickou přihlášku doplnila při jednání dne 4. prosince 1931, že to má býti čtvrtina pozůstalosti in natura a nikoli v penězích.

Již z této dědické přihlášky soudem přijaté vychází najevo, že se jedná o alikvotní naturální díl pozůstalost-

ni, jelikož náš občanský zákon nezná jiného odevzdání pozůstalosti v důsledku učiněné a přijaté dědické přihlášky — s vyjmutím dohody jako více méně poměru obligačního; — jenom povinný díl lze stanovit penězi.

Názor vdovin a soudu jest v odporu se zákoneu a s právníkům učením.

Budiž dovoleno proti tomu uvéstí zdůvodnění zůstavitelovou sestrou žádaného odevzdání celé čisté čtvrtiny pozůstalosti in natura a nikoli v penězích — s vyjmutím vdovina zákonního praelegátu domácnostního zařízení vlastně nikde nezmíněného.

Předpisu § 1253 obč. zák., kterýž upravuje a doplňuje předpis § 602 obč. zák., jest právo výminečné a nemohou se naň vztahovati náhledy vyjádřené v důvodech usnesení.

Čistá čtvrtina, na které nesmí váznouti povinný díl ani jiný dluh, nemůže se rozuměti v penězích, neboť na čisté čtvrtině peněžní nemohlo by již samo sebou ničeho povinného nebo dlužného váznouti a musí se rozuměti in natura z celého jmění, jak učil svého času Randa a po něm učí i jeho nástupci Svoboda a Krčmář, naši to učenci domáci.

Totěž správné právní přesvědčení, že volná čtvrtina dle § 1253 obč. zák. není nějaký zákonní odkaz na penězích, nýbrž, že je alikvotní naturální díl pozůstalosti, lze vyčísti z rozhodnutí nejvyššího soudu vídeňského ze dne 21. ledna 1902 č. 522, uveřejněného v časopise Právník v ročníku 1902 na straně 168 a 169, jakož i z rozhodnutí 10. ledna 1853 Peitl 1010 Manz. z r. 1916 strana 657 o občanském zákoně, kde se uznává testament, rozumí se alikvotní naturální díl, a teprve kde je jen kodicil, rozumí se peněžní odkaz, když není odkázána jen určitá věc.

Kdyby byl uznán názor vdovin přijatý prvosoudním usnesením za správný, že má být odevzdána čtvrtina na penězích, pak by se to přece nemohlo státi jen tak, jak to naznačuje v odpor vzaté usnesení, prostým poukazem dědiček na pořad práva sporného vzájemnými žalobami i rozsudky, nýbrž musela by se udánlivá peněžní čtvrtina vypočítat obdobně dle předpisu §§ 784 až 794 obč. zák. o povinných dílech a provedením řádného soudního odhadu s přivzetím nestranných a nemístních přísežných znalců, dvou stavebních a dvou hospodářských, o realitních polovicích a přísežným znalcem n. ohledně místních cenných papírů o podílech n. pivovaru — během pozůstalostního řízení z moci a povinnosti úřední dle předpisu § 167 nesp. pat. a nikoli jen ku jednostranné žádosti vdovině s ohledem na předpis § 267. a násl. nesp. pat., jak se nesprávně stalo a imputuje se zůstavitelově sestře, aby nesprávnost tu uznala a jí se podrobila.

Soud rekursní nevyhověl tomuto rekursu zůst. sestry a rovněž nevyhověl rekursu zůst. vdovy z těchto důvodů: »V daném případě ujednal zůstavitel V. B. se svojí manželkou M. v dědické smlouvě dne 5. dubna 1891, že pro případ smrti obdržeti má veškeré pozůstalostní jmění s tím, že při zanechání potomstva z manželství toho vyplatí peněžitě veškerou vyšetřenou čistou pozůstalost dítku nebo dětem rovným dílem a v případě, že by dítě nebylo, vyplatí nejbližším příbuzným dle zákonné posloupnosti 3.000 zl. r. m., leč by o této sumě zanecháno bylo jiné platné poslední pořízení.

První soud, když V. B. zemřel bez zanechání potomstva a také jiné platné poslední pořízení se nestalo, přijal dědické přihlášky M. B. a A. B. bezvýjimečně učí-

něné a to prvé na základě smlouvy dědické a druhé na základě zákona ku čtvrtině pozůstalosti ve smyslu ustanovení § 1253 obč. zák. a místopřísežná seznání obou dědiček přijal soud, odkázal dědičky, aby si sporné otázky, které předměty patří do aktiv pozůstalosti, vyřešily pořadem práva a dle § 267 nesp. pat. správné ocenění aktiv si zajistily a dochází k závěru, že slovem »čistá čtvrtina«, jak to § 1253 obč. zák. ustanovuje, nevyrozumívá se čtvrtina pozůstalosti in natura, nýbrž penězi.

První soud rozhodl tak správně a rekurs zůst. sestry A. B., že jde o čtvrtinu in natura jest neodůvodněný.

Jde tu o výklad dědické smlouvy a o ustanovení § 1253 obč. zák. V obojím směru posoudil první soud věc správně po stránce právní. Dědickou smlouvou ustanovily se smluvní strany navzájem dědici celého pozůstalostního jmění po manželci dříve zemřelém, kdežto dle § 1253 obč. zák. může zůstavitel ve prospěch manžela na živu zbylého smlouvou pořídit pouze ohledně tří čtvrtin pozůstalosti a další čtvrtina připadá, když není volného posledního pořízení, zákonným dědicům. Účelem § 1253 obč. zák. jest zabrániti tomu, aby dědickou smlouvou nebyly smluvní strany zkráceny ve svém právu volně alespoň pořizovati o jedné čtvrtině pozůstalosti, po případě, by nebyli zkráceni jejich zákonní dědici, může ale zůstavitel ohledně dílu toho zvlášť pořizovati. Z toho pak vyplývá pro daný případ, že pozůstalé vdově, jež se k celému dědictví na základě smlouvy dědické přihlásila, přísluší nárok na celé dědictví proti tomu, že vyplatí ustanovený odkaz a zákonné dědičce vyplatí jednu čtvrtinu čisté pozůstalosti penězi. Nepatří zákonné dědičce jedna čtvrtina pozůstalosti in natura, což také plyne již ze slov zákona »čistá čtvrtina«, čímž není míněna jedna čtvrtina celého pozůstalostního jmění tak, jak stojí a leží, nýbrž jen čtvrtá část vypočítané čisté pozůstalosti po srážce všech dluhů.

S tohoto stanoviska právního vycházejí první soud, správně si počínal, když obě dědičky poukázal, aby pořadem práva vyřídily si sporné otázky ohledně předmětů patřících do aktiv pozůstalosti a odkázal je na ustanovení § 167 nesp. pat. za účelem zjištění čisté pozůstalosti. Není však odůvodněna ani stížnost dědičky na základě smlouvy dědické učiněná zůst. vdovy M. B. Tato stěžuje si proto, že první soud nepřiznal jí další jednu čtvrtinu pozůstalosti a že nebylo rozhodnuto o tom, že učiněný odkaz má se A. B. zůst. sestře vyplatiti právě z této čtvrtiny.

Pokud se týče prvé otázky, odkazuje se na důvody předem vylíčené, z nichž vychází najevo, že M. B. další jedna čtvrtina pozůstalosti nepatří a pokud jde o vyplacení odkazu 6.000 Kč, výplata jeho samo sebou státi se musí dědičkou ze smlouvy M. B., neboť zákonné dědičce A. B. musí zůstatí čistá jedna čtvrtina pozůstalosti ve smyslu § 1253 obč. zák. a mimo to odkaz jde k tíži dědičce ze smlouvy, která ve smlouvě vzala povinnost na sebe odkaz ten vyplatiti.

Z dovolacího rekursu zůstavitelovy sestry uvádím: »V § 1253 obč. zák. uvedená slova dosud autentického německého znění »Ein reiner Vierteil« znamenají čistý bezdlužný čtvrtý díl pozůstalosti všeho, z čeho pozůstalost sestává in natura a nemohou znamenati čistý díl peněžní, neboť, když se to tak řekne a rozumí, bylo by již zbytečno a protismyslno ještě říkati a zase roz-

uměti, že na tom čistém dílu peněžním nesmí váznouti nějaký povinný díl, nebo jiný dluh.

K důvodům vyjádřeným v rekursu ke krajskému soudu se cituje nově pouze z návrhu superrevisní komise o textu nového občanského zákona a z příslušné důvodové zprávy (ministerstvo spravedlnosti v Praze 1931 díl I. a II.) toto:

Na místě § 1253 dosavadního starého občanského zákona nastupující § 562 nového občanského zákona zní: »Smlouvou dědickou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti zůstává podle zákona volná, aby o ní zůstavitel podle své vůle pořídil, i když byla smlouvou zůstavena smluvnímu dědici pozůstalost celá. Chce-li zůstavitel zanechat dědici smluvnímu i tuto čtvrtinu, může tak učiniti jen zvláštním posledním pořízením.«

Důvodová zpráva k tomu na str. 169 zní: »Také § 1253 obč. zák. byl in merito převzat do stručné formulace § 562. Superrevisní komise obávala se ustoupiti od myšlenky občanského zákoníka, že čtvrtina pozůstalosti je vyňata ze smluvní vázanosti. Jestliže tedy manžel druhého ustanoví k pozůstalosti celé, může přesto o čtvrtině volně pořídit, neučiní-li tak, připadne tato čtvrtina zákonným dědicům, ježto o ni vůbec není platně pořízeno. Chce-li zanechat volnou čtvrtinu manželovi, může tak učiniti jen zvláštním posledním pořízením. Nemluví se již o »čisté čtvrtině«, ježto tu šlo zřejmě o nedorozumění.«

Z toho jde najevo, že též i návrh nového občanského zákona stanoví, že se jedná o čtvrtinu in natura jako aliquotní díl pozůstalosti a nikoliv o nějaký odkaz čisté čtvrtiny peněžní. Jinak kdyby byla obě nižší usnesení v rozhodnutí o té čtvrtině dle zákona správná a platná a kdyby i nejvyšší soud tak rozhodl, pak by se musela ta povinná čistá peněžní čtvrtina vyšetřiti a vypočísti dle analogie šetření a počítání zákonných povinných dílů i při zletilých účastnících a právě též dle předpisu § 167 nesp. říz. citovaného krajskosoudním usnesením, k žádosti i svéprávné účastnice řádným soudním odhadem v řízení pozůstalostním a nikoli toliko krátkým a stručným poukazem na vzájemné žaloby a pořad práva sporného.

Takový poukaz se rovná odepření služby již řízením mimosporným určené.«

Na dovolací rekursy obou stran usnesl se nejvyšší soud dne 29. dubna 1932 R. I. 177/32 takto: »Dovolacímu rekursu zůst. sestry A. B. se nevyhovuje a dovolacímu rekursu zůst. vdovy M. B. se vyhovuje jen potud, že napadené usnesení rekursního soudu se změňuje v ten smysl, že odkaz 6.000 Kč pro zákonné dědice se má vypláti z čisté čtvrtiny připadlé zákonným dědicům.«

Z rozhodovacích důvodů nejvyššího soudu uvádím: »Že v souzeném případě má zůst. sestra A. B. podle § 1253 obč. zák. nárok na čistou čtvrtinu pozůstalosti v penězích vyplacenou, vyložil správně a výstižně rekursní soud a nejvyšší soud s tímto jeho právním názorem plně souhlasí.«

Odpověď na otázku, zda nepořídil-li zůstavitel, učinivší dědickou smlouvu, o čisté čtvrtině, která podle § 1253 obč. zák. zůstává podle zákona vždy vyhrazena k volnému pořízení, zákonní dědici, jimž tato čtvrtina připadá, mají nárok na část pozůstalosti in natura či v penězích, závisí na tom, zda zákonem vyhrazená část jest pravým podílem dědickým, či částí čisté sumy pozůstalostního jmění, jejíž vydání se zákonní dědicové

mohou domáhati, k nimž jim tedy přísluší nárok oblihační. Odpověď ta nemůže vyznít jinak, než ve smyslu posléze naznačeném. Dědický podíl předpokládá pojmově universální sukcesi do aliquotní části aktiv a pasiv. Podle § 1253 obč. zák. nesmějí však na řečené čtvrtině váznouti ani povinný díl někomu náležející, ani jiné dluhy, k nimž se obecně čítají i břemena pozůstalostní (náklady na pohřeb, na soupis zůstalého jmění, dědické poplatky atd., srv. Krasnopolski Erbrecht 163, Ehrenzweig II./2. 451), takovouto část jmění, prostou jakéhokoliv závazku, nelze srovnati s pojmem dědického podílu, jakožto aliquotní části zůstalého jmění zatížené stejnou aliquotní částí pozůstalostních dluhů. Nutno tedy souhlasiti s názorem vysloveným a podrobně odůvodněným Schiffnerem »Die sogenannten gesetzlichen Vermächtnisse« str. 149 a násl., jimž se řídil též soud prvé stolice, že nárok zákonných dědiců na onu čtvrtinu jest nárokem singulárním, představujícím peněžitý nárok oblihační, který svou podstatou jest zvláštním odkazem zákonným. Tím spíše lze souhlasiti s tímto názorem, když má též oporu v dějinách vzniku § 1253 obč. zák. sdělených Schiffnerem na uvedených místech, podle nichž zákonodární činitelé při redakci tohoto ustanovení zákona nepřistoupili na podnět, obsažený v otázce určitého vrchního soudu, že vzhledem k oné čtvrtině nastupuje posloupnost dědická. Zastánci opačného mínění (Unger System VI. § 26, poz. 17; Ehrenzweig II./2 § 508, str. 452, poz. 25; Mayr II/5 str. 242, poz. 24; Krasnopolski str. 164, poz. 2; Randa, Grünhut Zeitschrift II., str. 474) se omezují v podstatě na pouhé blíže neodůvodněné tvrzení, pokud se týče popření a pokud se dovolávají soudní praxe (rozhodnutí Gl. U. st. ř. 1208, 3200, 3686, 11646), činí tak neprávem, poněvadž v příslušných rozhodnutích otázka, o kterou běží, není výslovně rozebírána. Pokud pak stěžovatelka míní, že kdyby byl správný názor nižších soudů, bylo by zbytečné a protismyslné ustanovení § 1253 obč. zák., že na řečené čtvrtině nesmějí »váznouti« (haften) ani povinný díl někomu náležející, ani jiné dluhy, nutno podotknouti, že uvedenému ustanovení nelze rozuměti jinak, než že ona čtvrtina nesmí býti nijak zatížena a uvedená námitka stěžovatelčina je tedy zřejmě bezpodstatná.

Nejvyšší soud se tedy nerozpakuje přidati se z úvaly zde uvedených ke stanovisku, jež v této příčině zaujaly nižší soudy a dodává k vývodům dovolacího rekursu jen ještě toto:

»V případě, o němž jde, nesla se vůle smluvních stran v dědické smlouvě jasně vyjádřená k tomu, aby pozůstalý dostal veškerou pozůstalost předemřelého manžela proti tomu, že zůstanou-li tu děti z jejich manželství, vypláti peněžitě veškerou vyšetřenou čistou pozůstalost dětem rovným dílem, v pádu pak předemřené bezdětek že vypláti pozůstalý nejbližším příbuzným zemřelého peněžitou částku 3.000 zl. r. m. Tento zřejmý úmysl smluvních stran zanechat veškerou pozůstalost in natura pozůstalému manželovi proti vyplacení peněžitě částky neodporuje ustanovení § 1253 obč. zák., které též mluví o čisté čtvrtině. Nebylo také jistě úmyslem zákona tímto ustanovením § 1253 ztěžovati postavení pozůstalého manžela nuceným zřízením spoluvlastnictví a s tím snad spojených častých obtížích nebo vykupováním spoluvlastnického podílu dalšími obětmi přesahujícími cenu čisté čtvrtiny pozůstalosti, kterou zákon jen chtěl ponechat k volnému posledním pořízení. Text návrhu nového občanského zákona ani důvodová zpráva k ně-

mu tu býti rozhodující. Ze znění dědické smlouvy zde jediné v úvahu přicházející, nelze odvoditi jiný logický výklad, než učinil rekursní soud.»

Pokud jde o legát dle dědické smlouvy, bylo rozhodnuto takto: »Dovolací rekurs M. B. zůst. vdovy shledává nejvyšší soud jen potud důvodným, že hledíc k okolnostem již uvedeným, nesouhlasí s právním názorem rekursního soudu, že 6.000 Kč se má vyplatiti vdovou M. B. z jejich tří čtvrtin pozůstalosti. Dle smlouvy dědické bylo smluveno, že pozůstalý z manželů dostane veškerou pozůstalost a z ní vyplatí peněžitou částku 6.000 Kč zákonným dědicům zůstavitelovým. Když podle ustanovení § 1253 obč. zák. zákonní dědicové, tedy zde zákonná dědička, má dostati peněžitou hodnotu čisté čtvrtiny celé pozůstalosti, tedy mnohem více nežli částku 6.000 Kč, a naproti tomu pozůstalá vdova jí má tuto čistou čtvrtinu pozůstalosti vyplatiti, jest nutným logickým důsledkem toho, že zůstavitelova sestra A. B. jest oprávněna požadovati pouze čistou čtvrtinu pozůstalosti v penězích, v níž onen odkaz 6.000 Kč pro ni samou určený jest již obsažen. Vždyť tím dostává onu čtvrtinu čistou a nezátíženou ničím a odkaz byl zřejmě činěn v předpokladu, že vdova dostane celou pozůstalost jen proti vyplacení odkazu. Nárok zůstavitelovy sestry jest sice podle § 1253 obč. zák. a podle dědické smlouvy doplniti na celou čistou čtvrtinu pozůstalosti, avšak pro další nárok na 6.000 Kč přes tuto čtvrtinu není tu důvodu. To vysvětluje ze znění dědické smlouvy. Tím jediné splněna bude z dědické smlouvy zřejmá vůle zůstavitele, který slovy »leč by o této sumě zanecháno bylo jiné platné pořízení poslední« dal najevo, že pokládá tento odkaz zákonným příbuzným za poslední pořízení, tedy poslední pořízení o tom, co mu ve smyslu § 1253 obč. zák. vyhrazeno zůstává k volnému pořízení.«

Názory soudních instancí, zejména pak soudu nejvyššího, nepokládám za docela přesvědčující, pokud popírají nárok na čtvrtinu in natura a pokud se týče výkladu o započtení legátů dle dědické smlouvy do oné čtvrtiny dle § 1253 a to z důvodů, jak jsou uvedeny v citovaných rekursech zůst. sestry, s jejichž obsahem se ztotožňuji, a pokud jde o řečený legát, z důvodů vyjádřených soudem rekursním.

Speciálně k rozhodovacím důvodům nejvyššího soudu dodávám jen ještě toto: Text návrhu nového občanského zákona ani důvodová zpráva k němu samozřejmě nemohou býti rozhodující a zůst. sestra to ani netvrdila. Dovolávala se jich pouze k cíli theoretického ověření svých vývodů. Neboť z oné důvodové zprávy je právě zřejmo, jaká je povaha čtvrtiny dle nynějšího § 1253 obč. zák. Výslovně se tam totiž konstatuje, že meritorně starý § 1253 vůbec nebude změněn, nýbrž, že se toliko jeho stylisace a formulace sestručňuje. Kdyby měl platiti názor, že nárok zákonných dědiců na onu čtvrtinu jest pouze nárokem obligačním, pak by za jisté tvůrčové osnovy nového občanského zákona a důvodové zprávy k němu nemohly užití slov »§ 1253 obč. zákona byl in merito převzat do stručné formulace nového § 562«, — když osnova mluví již jen o »čtvrtině pozůstalosti«, z čehož jasně vyplývá pravidelný dědický nárok ke čtvrtině pozůstalosti (aliquotní universální succeſse). Změna domnělého nynějšího nároku obligačního v nárok povahy práva dědického, byla by nepochybně změnou in merito. K té však nedošlo a jest tedy zřejmo, že ona čtvrtina má i nyní za platnosti starého občanské-

ho zákona povahu výmínečného, modifikovaného nároku dědického a nikoliv obligačního.

Nejvyšší soud byl ke svému úsudku patrně také veden analogickým použitím předpisů o povinném dílu a legátech.

Než ale použití takové, ba vůbec jakékoliv analogie, ať přímo nebo nepřímou, jest zde nemožné, protože existuje docela jasné řešení podle zákona a třeba by toto zákonitě řešení nebylo časté a běžné (dosud to vůbec nebylo rozhodnuto), není to přece jen důvodem, aby se sáhlo k analogii, jež nemá opory v zákoně.

Rovněž logický výklad ze znění smlouvy dědické, kam se nesla vůle stran, dobře neobstojí, neboť nemůže naprosto rozhodovati znění smlouvy tam, kde jest kogentní a jasné ustanovení zákonné.

Ale naproti tomu jest možný i opačný logický výklad: v daném případě nejde o nějaké venkovské, domácí poslední pořízení, nýbrž o nikým nepopřenu, pravou a platnou dědickou smlouvu ve formě notářského spisu, tedy o bezvadnou veřejnou listinu. Platí-li tu zákonná domněnka pravosti, proč by nemohl býti přípustným předpoklad, že sepisující notář zachovával předpisy notářského řádu a že vysvětlil smlouvajícím účastníkům obsah § 1253 obč. zák. zejména pokud jde o ustanovení o volné čtvrtině in natura? A učinil-li tak (není to alespoň ničím vyvráceno a lze to tedy prozatím právě tak dobře tvrditi, jako nejvyšší soud kategoricky konstatuje k tomuto výkladu právě odporujícímu vůli stran), pak nelze než míti za to, že účastníkům bylo známo, že jeden po druhém nebudou vše dědit, zejména, že nebudou vše děditi in natura, neučiní-li o oné volné čtvrtině posledního pořízení; když se tak nestalo, nutno důsledně zastávati názor, že zůstavitel souhlasil, aby zákonní dědicové dělili jednu naturální čtvrtinu pozůstalosti.

Z toho všeho jest zřejmé, že odpovědi na otázku, jaká jest právní struktura volné čtvrtiny dle § 1253 obč. zák., mohou býti přece jen rozdílné, ba protichůdné.

Vzhledem k důležitosti celé věci předkládám tento článek k diskusi v Českém Právu.

Dr. MICHAL SLÁVIK:

Poplatky veřejného notára z pozůstalosti.

Podrobné sadzby za každý úkon, stanovené vládním nariadením č. 102/1923, požadujú v pozostalostnom pokračovaní sostavenie verejnonotárskeho účtu dakedy až o sedemdesiatych, najmenej však o dvadsiatych položkách. Toto predlžuje prácu verejného notára, odoberá čas kontrolujúcemu sudcovi, nejasné ustanovenia zapríčiňujú sťažnosti a obecenstvo vopred nie je informované o výške poplatku.

K tomuto ešte samé vládne nariadenie s jednej strany dost nebráni záujmy majetkove slabších a s druhej strany až príliš háji záujmy silnejších tried, keď nedostatočne (»bylo-li možno při jediném roku«, pol. 11/e) stanoví úhrnnú odmenu pri pozostalostiach len do 5.000 Kč a keď maximuje odmenu vo výške 2.500 Kč (pol. 11/f), čím i viac milionové pozostalosti sú úplne na roveň postavené s pozostalosťami 490.000 korunovými.

Podľa platného nariadenia verejnému notárovi za prejednanie pozostalosti prislúchajú asi tieto poplatky: